

हॅप्पी पेरेंटिंग : आनंददायी अभ्यास

डॉ. सुनील गोडबोले, बालविकास तज्ज्ञ.

सकाळ: कुटुंब (16 September 2023)

‘मुलं अभ्यास का करत नाहीत?’ याची अनंत कारणं आपण विचारात घेतो, मग त्यावर कठोर उपायही करतो; पण अभ्यास हा छळ न होता आनंददायी कसा करता येईल याचा मात्र विचार करत नाही! आपण मोठे ‘अभ्यास’ आणि ‘खेळ’ या बालपणातल्या ‘नाण्याच्या दोन बाजू’ म्हणून एकमेकांच्या विरोधात उभ्या करतो! इथंच खरा गोंधळ सुरू होतो.

हसतखेळत अभ्यास : प्रत्येक विषयाप्रमाणे अभ्यासातही खेळ शोधता येईल. टिकरीच्या खेळात (हॉप स्कॉच) पाडे शिकवता येतील, स्क्रॅबलसारख्या खेळातून स्पेलिंग शिकवता येतील, साधे पत्ते खेळताना गणितातील आकडेवारी शिकता येईल आणि काहीच नाही तर रटाळ गृहपाठाच्या दोन प्रश्नांच्या मध्ये ‘खेळाचा’ ब्रेक घेता येईल.

अभ्यासाचं 'नाटक' (!?) : बरीच मुलं 'अभ्यास करण्याचं नाटक' करतात- म्हणजे प्रत्यक्षात काहीच करत नाहीत. पण खरोखरच नाटकाच्या माध्यमातून अभ्यास शिकवला तर? भाषेच्या पुस्तकातील धडे किंवा इतिहासातील धडे चक्र त्या-त्या पात्रांच्या भूमिकेत जाऊन त्याचं 'वाचन' अभिनयासकट केलं तर? धमाल येईल! हे करताना 'हेल्मेट'चा मुकूट होऊ शकतो, 'काठी'ची तलवार किंवा बंदूक होऊ शकते.

अभ्यासाचं गाणं : मुलांसाठी अभ्यास 'रडगाणं' न बनता त्यातूनच गाणं बनलं तर? यू-ट्यूबवर 'टॉम लेहरर'चं रसायनशास्त्रातील मूलद्रव्यांचं गाणं किंवा उष्णतेचा पहिला आणि दुसरा नियम 'फ्लॅन्डर आणि स्वान'च्या गाण्यातून ऐका. तोच अभ्यास एकदम जिवंत होतो. आपणही अशीच गाणी बनवू शकतो.

चित्रकथा आणि कार्टून्स : 'अमर चित्रकथे'च्या असंख्य छोट्या छोट्या पुस्तकांनी इतिहास मनोरंजक केलाय. ती पुस्तकं तर मुलांना वाचायला द्याच; पण चित्रकलेची आवड असणाऱ्या मुलांना अभ्यासतल्या एखाद्या विषयाची कार्टून्स बनवायला सांगा. बघता बघता रटाळ वाटणारा अभ्यास मनोरंजक बनेल.

परीक्षेसाठी अभ्यास नको : दुर्दैवानं अभ्यासाचा परीक्षेतील गुणांशी संबंध जोडल्यानं अभ्यासाचा 'फक्त ताण' येतो; उत्साह हरवतो. परीक्षेसाठी अभ्यास न करता जाता येता उदाहरणांतून, कृतीमधून, अनुभवातून संकल्पना शिकल्या, तर मजा येईल.

फोडा आणि झोडा ! : ब्रिटिशांनी जसे फोडा आणि झोडा पद्धतीनं भारतावर राज्य केलं, तसे अभ्यासाचे छोटे छोटे तुकडे करा. फक्त एक तुकडा एका वेळेत शिकवा.

अभ्यास आनंददायी करण्याचे असे अनेक उपाय तुम्हालाही सुचू लागतील; अभ्यासाकडे वेगळ्या नजरेनं बघा! एक-दोन गुण कमी मिळाले तरी चालतील; पण अभ्यास आनंददायी बनवा. कदाचित पुढे मुलं 'आनंदासाठी अभ्यास' करतील.

(लेखक ज्येष्ठ बालविकासतज्ज्ञ आहेत.)

www.chiranjeevgodbole.com